

Рбс 713-25/2014

РЕПУБЛИКА
СРБИЈА
ИФ
89/2014

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

бр. 07-00-103/2014-02 датум: 20. 6. 2014.

БОШЊАЧКО НАЦИОНАЛНО ВИЈЕЋЕ
Есад Џуџевић, председник

36300 НОВИ ПАЗАР
28. новембра б. б.

Поштовани господине Џуџевићу,

У прилогу Вам достављамо мишљење Поверенице за заштиту равноправности број 07-00-103/2014-02 од 27. маја 2014. године, донето на основу Ваше притужбе против ОШ „Бошко Буха“ Ивање у Пријеполју.

**ПОМОЋНИЦА ПОВЕРЕНИЦЕ ЗА
ЗАШТИТУ РАВНОПРАВНОСТИ**

Косана Бекер

РЕПУБЛИКА
СРБИЈА

ИФ
89/2014

ПОВЕРЕНИК ЗА
ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

бр. 07-00-103/2014-02 датум: 27. 5. 2014.

МИШЉЕЊЕ

Бошњачко национално вијеће против Основне школе „Бошко Буха“ Ивање у Пријепољу

1. ТОК ПОСТУПКА

1.1. Повереници за заштиту равноправности притужбом се 14. марта 2014. године обратило Бошњачко национално вијеће против ОШ „Бошко Буха“ Ивање у Пријепољу јер за ученике бошњачке националности није организована настава на босанском језику, док је у истој школи за ученике српске националности организована настава на српском језику.

1.2. Бошњачко национално вијеће је у притужби навело:

- да сматра да национална припадност ученика бошњачке националности представља основ дискриминације, јер је за ученике српске националности у истој образовно-васпитној установи организована настава на српском језику;
- да не постоји никакво разумно оправдање засновано на закону да се не организује настава на босанском језику за ученике бошњачке националности, јер формирање одељења за наставу на босанском језику не изискује додатне материјалне трошкове, нити проширење просторних и кадровских капацитета образовно-васпитних установа, што је доказано праксом основних и средњих школа у Новом Пазару, Сјеници и Тутину које су од 2. септембра 2013. године организовале наставу на босанском језику за све ученике чији су се родитељи изјаснили за такав модел наставе;
- да је Бошњачко национално вијеће са Министарством просвете, науке и технолошког развоја предузело низ мера у периоду од краја 2009. године до августа 2013. године, како би у школској 2013/2014 години у Новом Пазару, Тутину, Пријепољу и Сјеници отпочела настава на босанском језику за ученике чији су се родитељи изјаснили да желе да похађају наставу на босанском језику;
- да су у овим местима од 1. априла до краја августа 2013. године, образовно-васпитне установе спровеле анкету и да су се родитељи ученика изјаснили о језику наставе;

- да је припремна настава на босанском језику одржана у образовно-васпитним установама у Новом Пазару, Тутину и Сјеници у периоду од 21. фебруара до 7. јуна 2013. године;
- да је Министарство просвете, науке и технолошког развоја донело одговарајуће допуне правилника за наставу на босанском језику за основне школе и одобрило уџбенике за наставу на босанском језику за I и V разред основне школе;
- да је министарство одобрило већину уџбеника за основне и средње школе које је штампала издавачка кућа „Klett“, као и увоз уџбеника из Босне и Херцеговине;
- да се један ученик у ОШ „Бошко Буха“ Ивање у Пријепољу определио за наставу на босанском језику, али да настава на босанском није организована, тако да похађа наставу на српском језику.

1.3. У прилогу притужбе достављена је следећа документација: списак образовно-васпитних установа против којих је Бошњачко национално вијеће поднело притужбе Поверенику за заштиту равноправности; табеларни приказ резултата анкетања родитеља о моделу наставе у школској 2013/2014 години у Новом Пазару, Тутину, Сјеници и Пријепољу; образац за анкетање родитеља о моделу наставе у образовно-васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014 години; Програм припремне наставе на босанском језику за средње стручне школе у Новом Пазару, Сјеници, Тутину и Пријепољу (опис програма) број Р. бр. 856-04Б/2013 Бошњачког националног вијећа од 18. септембра 2013. године и допис Основној школи „Бошко Буха“ Ивање у Пријепољу број Р. бр.550-04Б/2013 од 3. јула 2013. године.

1.4. Повереница за заштиту равноправности спровела је поступак у циљу утврђивања правно релевантних чињеница и околности, у складу са чл. 35. ст. 4. и чл. 37. ст. 2. Закона о забрани дискриминације¹, па је у току поступка прибављено изјашњење директора ОШ „Бошко Буха“ Ивање у Пријепољу Вељка Думића.

1.5. У изјашњењу Вељка Думића, директора ОШ „Бошко Буха“ Ивање у Пријепољу, између осталог, наведено је:

- да се ОШ „Бошко Буха“ Ивање у Пријепољу налази у мултинационалној средини, да уписује ученике без обзира којој вери или националности припадају и да се настава у школи изводи на српском језику, у складу са наставним планом и програмом које прописује Министарство просвете, науке и технолошког развоја и прописима који регулишу ову материју;
- да се, по спроведеном анкетању, за наставу на босанском језику определио само један ученик, тј. родитељ ученика I разреда, који се касније није распитивао код учитељице или у управи школе о организовању наставе на босанском језику;
- да школа нема стручни кадар за наставу на босанском језику;
- да је у складу са наставним планом и програмом, школа дужна да са листе изборних предмета понуди у првом циклусу три предмета, а у другом циклусу четири предмета, од којих ученик бира један према својим нахођењима и способностима. Школа у потпуности спроводи наставни план и програм и на листама понуђених изборних предмета увек се налази и предмет Матерњи језик

¹ „Сл. гласник РС“, бр. 22/09

са елементима националне културе али није било ученика који су се изјаснили за овај предмет;

- да као директор школе није урадио ништа у супротности са законом и да се у потпуности придржавао упутстава које је издавало ресорно министарство;
- да Бошњачко национално вијеће нема право да без сагласности родитеља и ученика подноси притужбу против школе и директора.

2. ЧИЊЕНИЧНО СТАЊЕ

2.1. Неспорно је да у ОШ „Бошко Буха“ Ивање у Пријепољу у току школске 2013/2014 године није организована настава на босанском језику.

2.2. Увидом у прилог „Резултати анкетирања родитеља о моделу наставе у школској 2013/2014 години у Новом Пазару, Тутину, Сјеници и Пријепољу“ утврђено је да се у ОШ „Бошко Буха“ Ивање у Пријепољу, од укупно 22 ученика/ца првог разреда и 25 ученика/ца петог разреда, само један родитељ изјаснио да жели да његово дете слуша наставу на босанском језику, и то у првом разреду.

2.3. Увидом у допис Бошњачког националног вијећа ОШ „Бошко Буха“ Ивање у Пријепољу број Р. бр.550-046/2013 од 3. јула 2013. године, утврђено је да је Бошњачко национално вијеће обавестило школу да је обавезна да у школски програм уврсти Босански језик и књижевност, као обавезни предмет и да образовно-наставни рад остварује на босанском језику и латиничном писму.

3. МОТИВИ И РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ МИШЉЕЊА

3.1. Повереница за заштиту равноправности, приликом одлучивања у овом предмету, имала је у виду наводе из притужбе, изјашњење и антидискриминационе и друге домаће и међународне прописе.

Право на подношење притужбе

3.2. У вези са наводом из изјашњења да Бошњачко национално вијеће није овлашћено да поднесе притужбу због дискриминације ученика бошњачке националности без сагласности ученика и родитеља, најпре треба указати да је притужба поднета због, како је у притужби наведено, дискриминације ученика бошњачке националности приликом остваривања мањинских права, у конкретном случају, права на образовање на матерњем језику. Законом о забрани дискриминације прописано је да притужбу Поверенику за заштиту равноправности може поднети лице које сматра да је претрпело дискриминацију, а у име и уз сагласност лица чије је право повређено, притужбу може поднети организација која се бави заштитом људских права или друго лице. Одредбом члана 15. став 3. Пословника о раду² прописано је да у случају дискриминације групе лица,

² „Сл. гласник РС“, бр. 34/2011

организација која се бави заштитом људских права може поднети притужбу у своје име, без сагласности лица које је претрпело дискриминацију.

Одредбама Закона о националним саветима националних мањина³ прописано је да припадници националних мањина у Републици Србији могу да изаберу своје националне савете ради остваривања права на самоуправу у култури, образовању, обавештавању и службеној употреби језика и писма. Национални савет, између осталог, *представља националну мањину* и у области образовања, преко својих органа прати спровођење закона и прописа из области образовања и покреће поступак пред Заштитником грађана, покрајинским и локалним омбудсманом и другим надлежним органима, када процени да је дошло до повреде Уставом и законом гарантованих права и слобода припадника националних мањина⁴.

Сагласно наведеном, Повереница за заштиту равноправности констатује да Бошњачко национално вијеће није поднело притужбу у име индивидуално одређених ученика бошњачке националности, већ у своје име а у интересу садашњих и будућих ученика бошњачке националности који желе да похађају наставу на матерњем језику, као и свих припадника бошњачке националности. Стога је подносилац притужбе овлашћен да поднесе притужбу, у складу са чланом 35. став 1. Закона о забрани дискриминације.

Правни оквир

3.3. Повереник за заштиту равноправности је самосталан, независан и специјализован државни орган установљен Законом о забрани дискриминације са задатком да ради на сузбијању свих облика и видова дискриминације и остваривању равноправности у друштвеним односима. Надлежност Повереника за заштиту равноправности широко је одређена, у складу са међународним стандардима, како би се омогућило да делотворно и ефикасно остварује своју улогу. Једна од основних надлежности Повереника јесте да прима и разматра притужбе због дискриминације, даје мишљења и препоруке у конкретним случајевима дискриминације и изриче законом утврђене мере. Поред тога, Повереник је овлашћен да предлаже поступак мирења, као и да покреће судске поступке за заштиту од дискриминације и подноси прекршајне пријаве због аката дискриминације прописаних антидискриминационим прописима. Повереник је, такође, овлашћен да упозорава јавност на најчешће, типичне и тешке случајеве дискриминације и да органима јавне власти препоручује мере за остваривање равноправности.⁵

3.4. Повереница за заштиту равноправности указује да је међународним и домаћим прописима одређено да је Република Србија у обавези да припадницима националних мањина омогући образовање и васпитање на свом језику или двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе.

3.5. Потврђивањем Оквирне конвенције Савета Европе за заштиту националних мањина⁶ Република Србија се обавезала да ствара потребне услове како би припадници националних мањина очували и развијали своју културу и сачували неопходне елементе свог идентитета, наиме, религију, језик, традиције и културно наслеђе (чл. 5), као и да предузме мере у области образовања и истраживања како би се неговала култура, језик и вера националних мањина и већине (чл. 12).

³ „Сл. гласник РС“, бр. 72/2009 и 20/2014 – одлука УС

⁴ Чл. 2. и 10.

⁵ Члан 33. Закона о забрани дискриминације.

⁶ Закон о потврђивању оквирне конвенције за заштиту националних мањина („Сл. лист СРЈ - Међународни уговори“, бр. 6/98).

3.6. Устав Републике Србије⁷ забрањује сваку дискриминацију, непосредну или посредну, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичног или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости, психичког или физичког инвалидитета.⁸ Даље, Устав Републике Србије гарантује припадницима националних мањина, поред осталог и право на школовање на свом језику у државним установама и установама аутономних покрајина.⁹

3.7. Уставна забрана дискриминације ближе је разрађена Законом о забрани дискриминације, тако што је дискриминација дефинисана као свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу и чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима. Такође, прописано је да повреда начела једнаких права и обавеза постоји ако се лицу или групи лица, због његовог односно њиховог личног својства, неоправдано ускраћују права и слободе или намећу обавезе које се у истој или сличној ситуацији не ускраћују или не намећу другом лицу или групи лица, ако су циљ или последица предузетих мера неоправдани, као и ако не постоји сразмера између предузетих мера и циља који се овим мерама остварује.¹⁰

3.8. Законом о основама система образовања и васпитања забрањена је дискриминација,¹¹ односно, активности којима се угрожавају, омаловажавају, дискриминишу или издвајају лица, односно групе лица, по основу: расне, националне, етничке, језичке, верске или полне припадности, физичких и психичких својстава, сметњи у развоју и инвалидитета, здравственог стања, узраста, социјалног и културног порекла, имовног стања, односно политичког опредељења и подстицање или неспречавање таквих активности, као и по другим основима утврђеним законом којим се прописује забрана дискриминације. Овај закон прописује да је дискриминација лица или групе лица свако непосредно или посредно, на отворен или прикривен начин, искључивање или ограничавање права и слобода, неједнако поступање или пропуштање чињења, односно неоправдано прављење разлика повлађивањем или давањем првенства, док не сматра дискриминацијом посебне мере које су уведене ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица која се налазе у неједнаком положају.

3.9. Истим законом је прописано да се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, да се за припаднике националне мањине образовно-васпитни рад остварује на матерњем језику и изузетно може да се остварује и двојезично или на српском језику, у складу са посебним законом¹². Даље, одредбама члана 25. прописано је да у обезбеђивању услова за остваривање права деце, ученика и одраслих на бесплатно образовање и других права утврђених овим законом, Министарство просвете, науке и технолошког развоја предузима све неопходне мере којима се у потпуности обезбеђује

⁷ „Службени гласник РС“, бр. 98/06

⁸ Члан 21. Устава РС

⁹ Члан 79. Устава РС

¹⁰ Члан 8. Закона о забрани дискриминације

¹¹ Члан 44. Закона о основама система образовања и васпитања „Службени гласник РС“, бр. 72/09, 52/11 и 55/2013

¹² Члан 9.

остваривање тих права, као и да се функционисање система образовања и васпитања обезбеђује у складу са општим принципима и циљевима образовања и васпитања [...]

3.10. Законом о основном образовању и васпитању¹³ прописано је да се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, а да се за припаднике националне мањине остварује и на језику и писму националне мањине, односно двојезично, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика. Даље, прописано је да школа може да остварује образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине, односно, двојезично и за мање од 15 ученика уписаних у први разред, уз сагласност министарства надлежног за послове образовања, које даје сагласност по прибављеном мишљењу одговарајућег националног савета националне мањине. Такође, када се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, за ученике припадника националне мањине организује се настава језика националне мањине са елементима националне културе.

3.11. Одредбама Закона о о заштити права и слобода националних мањина¹⁴ прописано је да припадници националних мањина имају право на васпитање и образовање на свом језику у институцијама предшколског, основног и средњег васпитања и образовања, да је држава дужна да створи услове за организовање образовања на језику националне мањине, а да је, док их не обезбеди, дужна да обезбеди двојезичну наставу или изучавање језика националне мањине са елементима националне историје и културе припадника националне мањине. Даље је прописано да се за остваривање овог права може прописати одређени минимални број ученика, с тим да тај број може бити мањи од минималног броја ученика који је законом прописан за обезбеђење одговарајућих облика наставе и образовања.

3.12. Стручним упутством о формирању одељења и начину финансирања у основним и средњим школама за школску 2013/2014 годину¹⁵ ближе је уређен начин формирања одељења и прописано је да се за припаднике националне мањине образовно-васпитни рад остварује на језику и писму националне мањине, односно двојезично, ако се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика, а школа може да остварује образовно-васпитни рад на језику и писму националне мањине, односно двојезично и за мање од 15 ученика, уз сагласност министарства надлежног за послове образовања.

Анализа навода из притужбе и изјашњења са аспекта антидискриминационих прописа

3.13. Имајући у виду предмет ове притужбе, у конкретном случају је потребно утврдити да ли је ОШ „Бошко Буха“ Ивање у Пријеполу неогранизовањем наставе на босанском језику, ставила у неравноправан положај ученика бошњачке националности у односу на ученике српске националности, за које је организована настава на српском језику.

3.14. У изјашњењу директора школе наведено је да образовно-васпитни рад на босанском језику није организован јер се приликом анкетирања само један родитељ изјаснио да жели да његово дете, ученик првог разреда, похађа наставу на босанском језику. Наиме, Законом о основном образовању и васпитању одређено је да је минималан број ученика за остваривање наставе на језику и писму националне мањине 15 ученика, а

¹³ „Сл. гласник РС“, број 55/2013, члан 12. став 1, 2, 3. и 5.

¹⁴ „Сл. лист СРЈ“, број 11/2002, „Сл. лист СЦГ“, број 1/2003 – Уставна повеља и „Сл. гласник РС“, број 72/2009 – други закон, члан 13. ст. 1, 2 и 3.

¹⁵ Стручно упутство Министарства просвете, науке и технолошког развоја, бр. 601-00-40/2013-15 од 27. јуна 2013. године

у случају да је заинтересовано мање ученика од прописаног броја, могуће је организовати наставу уз сагласност надлежног министарства. Дакле, у зависности од броја заинтересованих ученика, школа има могућност да процени да ли ће у конкретном случају тражити сагласност министарства. То ће зависити, пре свега, од броја заинтересованих ученика, али и од других услова, као што су материјални, педагошки и организациони услови. Минималан број потребних ученика за који се определио законодавац је 15, што је пола од прописаног максималног броја ученика у једном одељењу (до 30 ученика)¹⁶. С обзиром да су резултати анкете показали да не постоји довољна заинтересованост ученика бошњачке националности за наставу на босанском језику, Поверница за заштиту равноправности сматра да је одлука школе да не организује наставу на босанском језику оправдана.

3.15. Прописивање минималног броја ученика, као услова за формирање одељења и остваривање права припадника националних мањина да похађају наставу на матерњем језику, условљено је потребом да систем образовања и васпитања својом организацијом и садржајем обезбеђује ефикасност и економичност организације система ради постизања што бољег учинка. Организовање одвојене наставе за једног ученика несумњиво представља додатне организационе и материјалне трошкове за обезбеђење свих услова потребних за одвијање образовно-васпитног рада на босанском језику (посебна учионица, ангажовање додатног квалификованог наставног кадра, додатна опрема и наставна средства за остваривање плана и програма образовања и васпитања на босанском језику). При томе треба имати у виду да образовно-васпитни рад само са једним учеником, не би обезбедио остваривање пуног интелектуалног и социјалног развоја детета. У таквом случају, дете би било сегрегисано и издвојено од својих вршњака, а образовање подразумева много више од формалног школовања и обухвата широк спектар животних искустава и процес учења који омогућава да деца кроз интеракцију са вршњацима, индивидуално и колективно, развијају своју личност, таленте и способности. Имајући то у виду, Поверница за заштиту равноправности је става да постоји објективно и разумно оправдање да школа не организује наставу на босанском језику за једног ученика.

3.16. Слабо интересовање ученика и ученица да похађају наставу на босанском језику показују и резултати анкетања ученика и ученица за изборне предмете. Наиме, према наводима из изјашњења, сваке школске године се на листи понуђених изборних предмета као изборни предмет налази и предмет Босански језик са елементима националне културе, али није било ученика који су се изјаснили да желе да слушају овај предмет. Уколико се та ситуација у наредним годинама промени, то ће утицати на обавезу школе да организује наставу на матерњем језику националне мањине или да организује наставу из изборног предмета Босански језик са елементима културе.

3.17. Поверница за заштиту равноправности констатује да је потребно унапредити положај националних мањина, и поред постојања доброг правног оквира и законом дефинисаних високих стандарда у заштити права и слобода припадника националних мањина. Право припадника националне мањине на образовање на матерњем језику, у склопу са другим мањинским правима, помаже очувању националног идентитета и спречавању асимилације припадника националне мањине. Истовремено, процес образовања и васпитања носи потенцијал јачања међусобног поштовања и разумевања различитих заједница унутар једног друштва. Право очувања колективног идентитета помоћу образовања на језику мањине, мора да буде уравнотежено са потребом интегрисања и учешћа у широј државној заједници. Циљ образовања и васпитања, поред стицања квалитетних знања и способности неопходних за лично остварење и активан рад

¹⁶ Члан 31. став 2. Закона о основном образовању и васпитању, „Сл. гласник РС“, број 55/2013

и живот у заједници, јесте и поштовање равноправности, унапређивање толеранције и уважавање различитости.

3.18. Повереница за заштиту равноправности указује да Бошњачко национално вијеће, приликом спровођења анкете о моделу наставе у образовним установама, није затражило мишљење ученика и ученица. Увидом у анкетни образац „Образац за анкетирање родитеља о моделу наставе у образовно васпитним установама у Санџаку у школској 2013/2014“, а што је потврђено наводима из притужбе и изјашњења, анкетирани су само родитељи деце, а деца нису имала могућност да искажу своје мишљење. Повереница напомиње да је међународним и домаћим прописима утврђено право детета да искаже своје мишљење у стварима која се тичу детета. У Општем коментару бр. 12 Конвенције о правима детета, Комитет за права детета је препоручио државама уговорницама да предузму радње како би деци створиле могућности да изразе своје мишљење и да се оно пажљиво размотри у сваком образовном окружењу, укључујући и образовне програме, али и изван школе, на локалном и националном нивоу о свим аспектима образовне политике, укључујући, између осталог и школске програме, методе поучавања и структуру школа. Комитет истиче да се у одлукама о преласку на следећи ниво школовања или избору предмета мора обезбедити право деце да искажу мишљење, јер ове одлуке дубоко утичу на најбољи интерес детета. Зато су образовне установе, али и национални савети у свом раду у области образовања и другим областима која се тичу деце, обавезни да поштују право детета да изрази мишљење и да оно буде пажљиво размотрено.

3.19. Сагледавајући све чињенице и околности, Повереница за заштиту равноправности је мишљења да у конкретном случају ОШ „Бошко Буха“ Ивање у Пријепољу, није поступила дискриминаторно према ученицима бошњачке националности на тај начин што није организовала наставу на босанском језику за једног ученика првог разреда.

4. МИШЉЕЊЕ

Неорганизовањем наставе на босанском језику у школској 2013/2014 години за једног ученика бошњачке националности, ОШ „Бошко Буха“ Ивање у Пријепољу није прекршила одредбе Закона о забрани дискриминације.

Против овог мишљења није допуштена жалба нити било које друго правно средство, јер се њиме не одлучује о правима и обавезама правних субјеката.

ПОВЕРЕНИЦА ЗА ЗАШТИТУ
РАВНОПРАВНОСТИ

др Невена Петрушић

Доставити:

- Бошњачко национално вијеће, Нови Пазар
- ОШ „Бошко Буха“, Ивање у Пријепољу